

Детермінанти формування попиту на ринку агротехнологічного сервісу

Мета статті - дослідити сучасний стан попиту аграрних виробників на технологічні послуги та окреслити основні чинники формування попиту на них.

Методика дослідження. Для визначення чинників формування попиту на ринку агротехнологічного сервісу використано системний підхід та економіко-статистичні методи (графічний, групувань тощо), емпіричний метод (щодо комплексної оцінки сучасного стану об'єкта дослідження), методи порівняльного аналізу (для визначення та порівняння частки спожитих послуг сторонніх організацій), абстрактно-логічний (теоретичні узагальнення та формування висновків).

Результати дослідження. Визначено сучасний стан попиту на технологічні послуги у сільськогосподарських виробників та основні види агротехнологічних послуг, що надаються сторонніми організаціями сільськогосподарським підприємствам. Зважаючи на той факт, що за відсутності достатньої технічної бази в сільськогосподарських підприємствах розвинений агротехнологічний сервіс дозволяє їм забезпечити дотримання технологічного процесу в максимально оптимальні строки, залишатиметься і зростатиме попит на технологічні послуги. Проведено дослідження чинників формування попиту, яке засвідчує про значущість кожного з них. Встановлено, що серед сукупності цих чинників одними з визначальних на сучасному етапі в Україні є розмір сільськогосподарських підприємств за площею угідь та рівень їх технічної оснащеності.

Елементи наукової новизни. Окреслено фактори впливу на види та розмір спожитих робіт і послуг, якими користуються сільськогосподарські підприємства від сторонніх організацій. Визначено види і рівень попиту на технологічні роботи та послуги у виробників продукції рослинництва залежно від їх площі сільськогосподарських угідь.

Практична значущість. Виявлено основні види агротехнологічних послуг, на які є попит у сільськогосподарських підприємств, що може слугувати інформаційною базою для продавців на ринку послуг. Доведено необхідність розвитку ринку агротехнологічних послуг для сільськогосподарських виробників, зважаючи на факт багатокладності аграрної економіки, з метою обґрунтування механізмів розвитку такого ринку. Табл.: 3. Бібліогр.: 18.

Ключові слова: попит; технологічний сервіс; агротехнологічні послуги; матеріально-технічне забезпечення; ринок; чинники формування попиту.

Єфімцева Людмила Олексіївна - аспірант відділу інвестиційного та матеріально-технічного забезпечення, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» (м. Київ, вул. Героїв Оборони, 10)
E-mail: lyudmyla.economy@ukr.net

Постановка проблеми. Як один із важливих чинників стійкого розвитку сільського господарства слід вказати ступінь матеріально-технічного забезпечення виробничого процесу основними і оборотними засобами (сільськогосподарською технікою, виробничими потужностями, насінням, засобами хімізації, пально-мастильними матеріалами, енергоносіями тощо). В аграрному секторі значимими залишаються своєчасне виконання і дотримання послідовності основних технологічних операцій, які передбачені умовами аграрного виробництва. Це потребує наявності основних виробничих засобів у необхідній кількості та відповідної якості, що забезпечують своєчасність і комплексність операційного процесу сільськогосподарського виробництва. Крім того, для

багатьох вітчизняних аграріїв, перш за все середніх та малих форм господарювання, залишається невирішеною проблема кількісного та якісного забезпечення основними видами техніки. Більшість таких господарств фінансово неспроможні сформуванати комплексний машинно-тракторний парк, який відповідає сучасному рівню технічного забезпечення у високорозвинутих країнах світу. Щодо малих сільськогосподарських підприємств з площею угідь до 100 га, то існує ймовірність того, що їм економічно недоцільно мати у власності весь комплекс машин та обладнання. Як наслідок, актуалізується значимість ринку технологічних послуг у сільському господарстві. Тому існує потреба в дослідженні особливостей ринку агротехнологічних послуг, зокрема встановленні чинників формування попиту на ньому, з метою обґрунтування дієвих механізмів.

Мета статті - дослідити сучасний стан попиту в аграрних виробників на технологіч-

* Науковий керівник - М.М. Могилова, доктор економічних наук, доцент.

© Л.О. Єфімцева, 2019

ні послуги та окреслити основні чинники формування попиту на них.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За теоретичну і методологічну основу досліджень з питання формування попиту на ринку технологічного сервісу слугують основні положення, викладені у наукових працях вчених економістів, зокрема таких, як: В.В. Биба [1], Я.К. Білоусько [12], О.В. Захарчук [2, 3, 6], В.В. Іванишин [4], А.В. Іванько [5], М.Ф. Кропивко [7], Ю.О. Лупенко [6, 7], А.Г. Мельник [8], М.Г. Михайлов [9], М.М. Могилова [6], Т.О. Осташко [10], В.Є. Скоцик [11], Д.Ю. Соловей [12] та ін.

Виклад основних результатів дослідження. Для ефективного розвитку ринкової системи її складові елементи, якими виступають співвідношення попиту і пропозиції та ціна як регулятор їх взаємодії, мають бути взаємоузгоджені. У системі технологічного сервісу попит виявляє прямий вплив на її функціонування з причини визначення розміру потужностей підприємств, які надають технологічні послуги, залежно від його величини. При цьому на розмір попиту на технологічні послуги при здійсненні виробничої діяльності сільськогосподарських виробників впливають цінові та нецінові детермінанти. Ціна згідно з неокласичною економічною теорією виступає визначальним чинником як єдиний та значущий фактор, який безпосередньо залежить від величини попиту. Безперечно, рівень ціни впливає як на споживача, так і на продавця технологічних послуг: для продавця зниження ціни може призвести до зменшення привабливості надання послуг через зниження рівня прибутку, споживачеві зменшення ціни надасть фінансову спроможність користуватися додатковими послугами, що приведе до збільшення попиту. Підвищення ціни на технологічні послуги та роботи може призвести до протилежних наслідків: споживач буде вимушений обмежити кількість спожитих послуг та робіт, у продавця буде зацікавленість у збільшенні обсягу наданих послуг. Однак, зважаючи, що навіть при збільшенні ціни, враховуючи потребу сільськогосподарських виробників у своєчасних технологічних послугах під час сезонних робіт, аграрії змушені будуть звертатися до підприємств з надання агротехнологічних послуг, і це не спричинить падіння попиту. Неціновими детермінантами, які безпосередньо впливають на рівень попиту на техноло-

гічні роботи та послуги, виступають кількість споживачів, розмір сільськогосподарських угідь аграріїв, їх фінансовий стан, вид діяльності та рівень забезпечення технічними засобами.

Одним із основних чинників, за наявними оцінками, є розмір земельних угідь у сільськогосподарських підприємствах. З метою аналізу рівня попиту на технологічні роботи та послуги залежно від площі сільгоспугідь здійснено групування аграрних підприємств за розмірами їх угідь і визначено в межах кожної групи частку угідь, на яких проведено агротехнологічні роботи сторонніми організаціями. Для аналізу залучено показники статистичної звітності 8079 підприємств, які користувалися у виробничій діяльності послугами сторонніх організацій. За результатами обробки даних встановлено, що у 2016 р. загальна частка спожитих послуг із захисту сільськогосподарських культур, оранки, культивуації, збору врожаю та робіт із внесення добрив становила від 6,1% (роботи та послуги з оранки) до 23% (роботи та послуги із захисту сільськогосподарських культур) (табл. 1).

При цьому в зазначеній вибірці найбільша частка припадає на роботи і послуги із захисту сільгоспкультур (23%) та зі збору врожаю (22,6%). Однак інші види спожитих послуг та робіт також досягають значної питомої ваги по усіх групах підприємств: спожиті роботи та послуги із внесення добрив - 13,2% від площі угідь, із культивуації - 10,4%.

Стосовно значного рівня залучення робіт і послуг із захисту сільгоспкультур, його можна пояснити низкою чинників. Значущість своєчасного, в обмежені терміни, здійснення заходів із захисту рослин у підвищенні рівня урожайності та якості продукції рослинництва очевидна. «Світові втрати рослинницької продукції від шкідливих організмів становлять в середньому 30%. Застосування засобів захисту рослин для регулювання чисельності шкочинних організмів є невід'ємною складовою частиною інтенсивних технологій вирощування сільськогосподарських культур. Тому важливим резервом збільшення кількості та підвищення якості сільськогосподарської продукції є впровадження ефективних та безпечних методів і засобів захисту рослин від шкідників, хвороб і бур'янів» [10]. При важливості таких технологічних операцій, внаслідок високої вартості технічних засобів для виконання

робіт із захисту сільгоспкультур існує проблема забезпечення усім комплексом необхідної техніки виробничого призначення. Так, навіть відповідні машини і обладнання вітчизняного виробництва коштують досить дорого. Станом на 01.03.2019 р. їх вартість коливалася від 175 тис. грн (протруйник насіння ПС-10) до 3201 тис. грн (самохідний обприскувач БЛ-3000). З цих причин підприємствам малих і середніх форм господарювання із площею сільгоспугідь до 500 га, у

яких частка спожитих послуг із захисту сільгоспкультур становила від 20,6% (з площею сільгоспугідь від 100,1 до 500 га) до 22,1% (з площею сільгоспугідь до 100 га), недоцільно мати в наявності весь комплекс машин та обладнання, враховуючи рівень їх прибутковості. Прибуток аграріїв з площею сільгоспугідь до 100 га досягає 924 тис. грн на підприємство та у виробників з площею угідь від 100,1 до 500 га у 2016 р. - 1591 тис. грн (табл. 2).

1. Обсяг спожитих агротехнологічних послуг сільськогосподарськими підприємствами залежно від площі сільськогосподарських угідь, 2016 р.

Підприємства, що мали сільськогосподарські угіддя, у тому числі площею, га	Спожиті послуги сторонніх організацій, у тому числі:									
	Захист с.-г. культур		Оранка		Культивація		Збір урожаю с.-г. культур		Внесення добрив	
	усього, тис. га	у т. ч. до площі с.-г. угідь, %	усього, тис. га	у т. ч. до площі с.-г. угідь, %	усього, тис. га	у т. ч. до площі с.-г. угідь, %	усього, тис. га	у т. ч. до площі с.-г. угідь, %	усього, тис. га	у т. ч. до площі с.-г. угідь, %
До 100,0	3,89	22,1	2,71	15,4	2,58	14,7	3,53	20,0	3,07	17,5
100,1 - 500,0	99,20	20,6	67,73	14,1	97,61	20,3	144,30	30,0	85,97	17,9
500,1 - 1000,0	202,01	20,8	97,55	10,1	136,17	14,0	286,49	29,6	148,14	15,3
1000,1 - 2000,0	690,38	20,9	261,44	7,9	418,87	12,7	714,75	21,7	457,80	13,9
2000,1 - 3000,0	408,91	15,6	164,45	6,3	244,09	9,3	499,33	19,1	246,43	9,4
3000,1 - 4000,0	433,17	25,8	91,90	5,5	218,98	13,1	361,84	21,6	255,47	15,2
4000,1 - 5000,0	270,29	22,0	71,15	5,8	157,79	12,8	297,77	24,2	164,39	13,4
5000,1 - 7000,0	377,43	25,0	91,52	6,1	150,92	10,0	374,11	24,8	232,01	15,4
7000,1 - 10000,0	362,77	30,1	58,40	4,8	99,95	8,3	274,14	22,7	168,19	13,9
Понад 10000,0	1137,15	26,5	152,22	3,5	273,69	6,4	959,34	22,3	514,40	12,0
Усього спожито послуг	3985,20	23,0	1059,06	6,1	1800,65	10,4	3915,60	22,6	2275,58	13,2

Джерело: Складено та розраховано на підставі даних форми 50 с-г «Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства».

2. Рівень прибутковості виробників продукції рослинництва залежно від площі сільськогосподарських угідь, 2016 р.

Підприємства, що мали сільськогосподарські угіддя, у тому числі площею, га	Площа сільгоспугідь, тис. га	Прибуток на одне підприємство, тис. грн	Прибуток на 1 га сільгоспугідь, тис. грн
До 100,0	17,6	924	26,022
100,1 - 500,0	480,7	1 591	5,161
500,1 - 1000,0	969,6	2 881	3,964
1000,1 - 2000,0	3296,7	6 556	4,522
2000,1 - 3000,0	2618,5	11 124	4,563
3000,1 - 4000,0	1678,3	15 583	4,513
4000,1 - 5000,0	1229,1	20 472	4,581
5000,1 - 7000,0	1511,5	24 523	4,186
7000,1 - 10000,0	1206,1	36 433	4,350
Понад 10000,0	4294,3	104 293	3,983

Джерело: Складено та розраховано на підставі даних форми 50 с-г «Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства».

Як засвідчили наведені дані, виробник з площею угідь до 100 га і з прибутком 924 тис. грн для придбання самохідного обприскувача вартістю 3201 тис. грн має працювати більше трьох років лише для його придбання, і це не враховуючи інших видів витрат, які передбачені виробничим процесом. У свою чергу весь дворічний прибуток «середнього» аграрія з площею сільгоспугідь від 100,1 до 500 га дозволить придбати такий обприскувач.

Висока частка (від 15,6 до 30,1%) використання послуг із захисту сільськогосподарських культур великими аграрними виробниками пояснюється трьома основними чинниками. По-перше, зважаючи на зростання значимості захисту рослин, обсяги цих агротехнологічних робіт у великих сільськогосподарських підприємствах значні. По-друге, навіть при фінансовій спроможності придбати відповідні види техніки, агрохолдингові формування користуються послугами, які надають дочірні підприємства чи філії, що входять в їх структуру. Це пов'язано з мінімізацією податкових платежів агрохолдингів як за рахунок вищої інтенсифікації сільськогосподарського виробництва, так і за рахунок трансфертного ціноутворення. При цьому «...прибутковість виробництва і реалізації сільськогосподарської продукції на підприємствах, підконтрольних агрохолдингам, дещо нижча, ніж у сільськогосподарських підприємствах традиційного типу, здебільшого за рахунок вищої її собівартості. Це пояснюється ... більшою часткою витрат, пов'язаних із вищою інтенсифікацією виробництва: у рослинництві ... на оплату послуг і робіт, виконаних спеціалізованими агросер-

вісними підприємствами, що входять у структуру агрохолдингів (+5,2%)... Водночас валовий прибуток із розрахунку на гектар у них нижчий, ніж у сільськогосподарських підприємств традиційного типу, на 402,81 грн/га через вищу собівартість виробництва» [7]. По-третє, на сьогодні при здійсненні хімічного захисту рослин, особливо у посівах зернових колосових, все більше використовується авіаційна техніка. І саме великі сільськогосподарські підприємства фінансово спроможні користуватися відповідними послугами підприємств, які мають в наявності авіаційну техніку та виконують роботи із захисту сільськогосподарських культур.

Найвищу частку спожитих послуг сторонніх організацій зі збору врожаю від 19,1% (у підприємств з площею угідь від 2000 до 3000 га) до 30,0% (у підприємств, які мали площу угідь від 100,1 до 500 га) можна пояснити низкою чинників. Процес збору врожаю є завершальним етапом виробництва продукції рослинництва, від своєчасності здійснення якого, враховуючи погодні умови, особливості виробництва, завантаженість технічних засобів, залежить повнота та обсяг збору продукції рослинництва. Крім того, переважна більшість виробників продукції рослинництва, які знаходяться в одному регіоні, майже одночасно починають збір врожаю, тому потребують у визначені строки необхідну збиральну техніку (комбайни, трактори, збиральні машини, вантажні автомобілі та ін.), якою не забезпечені всі сільськогосподарські підприємства, про що свідчить аналіз стану наявності основних видів техніки в них за 2010-2016 рр. (табл. 3).

3. Наявність основних видів техніки в сільськогосподарських підприємствах, 2010-2016 рр.

Вид техніки	2010 р., шт.	2016 р., шт.	2016 р. порівняно з 2010 р., шт. (+,-)	2016 р. порівняно з 2010 р., %, (+,-)
Трактори	151287	132686	-18601	-12
Вантажні та вантажно-пасажирські автомобілі	104307	85417	-18890	-18
Причепи та напівпричепи	86748	67928	-18820	-22
Плуги	49758	49306	-452	-1
Культиватори	72998	71659	-1339	-2
Борони	238160	192029	-46131	-19
Машини посівні та для садіння	75888	71290	-4598	-6
Розкидачі гною і добрив	18756	21634	+2878	+15
Дощувальні машини	4480	4103	-377	-8
Жатки валові	15228	14477	-748	-5

Машини для захисту сільськогосподарських культур	15107	20227	+5120	+34
комбайни, у тому числі:				
зернозбиральні	32750	27366	-5384	-16
кукурудзозбиральні	2548	1534	-1014	-40
кормозбиральні	7841	4861	-2980	-38
льонозбиральні	458	190	-268	-59
картоплезбиральні	1694	1239	-455	-27

Джерело: Розраховано за даними Державної служби статистики України [14].

Майже за всіма видами технічних засобів відбулося їх зменшення - від 1% (плуги) до 38% (кормозбиральні комбайни). Зокрема, зменшилася кількість усіх видів збиральних комбайнів: від 16% по зернозбиральних до 59% по льонозбиральних; кількість кукурудзозбиральних комбайнів зменшилася на 40%, кормозбиральних - на 38%.

Варто зазначити, що частка спожитих послуг сторонніх організацій зі збору врожаю у підприємств малих і середніх форм господарювання з площею сільськогосподарських угідь від 100,1 до 500 га становила 30 % та у малих підприємств із площею угідь до 100 га - 20 %. Пояснити високу частку спожитих послуг зі збору врожаю у малих підприємств з площею сільгоспугідь до 100 га можна недостатнім забезпеченням таких підприємств технічними засобами для цієї технологічної операції. Згідно зі статистичними даними, у підприємств з площею сільгоспугідь до 100 га відбулося зниження кількості основних видів техніки у 2014-2017 рр.: тракторів - на 16%, зернозбиральних комбайнів - на 18% та вантажних і вантажно-пасажирських автомобілів - на 27%.

Окрім зменшення наявності технічних засобів по малих і середніх підприємствах допускається вірогідність того, що їм недоцільно мати весь комплекс технічних засобів, враховуючи високу вартість збиральної техніки та рівень прибутковості підприємств. Відповідно до статистичних даних, середня вартість зернозбирального комбайна «Єнісей» у 2017 р. становила 1167 тис. грн, вартість зернозбирального комбайна «Полісся» - 2667 тис. грн [14]. Середня ціна зернозбиральних комбайнів іноземного виробництва коливалася від 2625 тис. грн («ТС») до 5837 тис. грн («Fendt») [14]. Комбайн «John Deere», на який найвищий попит у сільськогосподарських виробників (у 2017 р. було придбано 276 од.) коштував 5003 тис. грн. Виробник з прибутком 924 тис. грн (господарства з площею угідь до 100 га) фінансово не спроможний придбати найдешевший зернозби-

ральний комбайн «Єнісей» з урожаю одного року навіть за умови спрямування всього отриманого прибутку на його купівлю. Прибуток підприємства з площею сільгоспугідь від 100,1 до 500 га у 2016 р. становив 1591 тис. грн, що дозволяє йому придбати вищезазначений комбайн. Зважаючи на потребу сільгоспвиробників у більш надійній і якісній техніці, про що свідчить структура її придбання, підприємства з площею угідь від 100,1 до 500 га зможуть купити комбайн «John Deere» за прибуток мінімум трьох років. Очевидно, що підприємствам малих і середніх форм господарювання із площею сільгоспугідь до 500 га фінансово досить проблематично сформувавши весь необхідний машинно-тракторний парк, враховуючи високу вартість техніки.

Сільськогосподарські підприємства користувалися також послугами з оранки, культивування та робіт із внесення добрив. Частка послуг за цими видами робіт дещо нижча. Так, частка спожитих послуг із внесення добрив становила 13,2%, з культивування - 10,4, з оранки - 6,1%. Пояснюється менший розмір спожитих робіт і послуг з оранки, культивування та робіт із внесення добрив наявністю у більшості сільгоспвиробників тракторів, культиваторів, розкидачів гною та інших видів технічних засобів для виконання вказаних видів робіт. По-перше, це пов'язано з необхідністю наявності тракторів як основного технічного засобу при виконанні більшості видів агротехнологічних робіт і значним строком їх залученості до операційної діяльності. По-друге, плуги, культиватори, розкидачі гною відносяться до дешевших видів техніки, яку сільгосппідприємства фінансово спроможні купити.

На підставі наведеного вище можна стверджувати, що очевидна потреба виробників продукції рослинництва в залученні додаткових технічних ресурсів у спеціалізованих підприємств, які надають агротехнологічні послуги, що свідчить про стабільність попиту на виконання технологічних робіт та пос-

луг. Згідно із статистичними даними, навіть підприємства з високим рівнем рентабельності залучають у процесі виробництва продукції рослинництва послуги сторонніх організацій, частка яких коливається від 6% (послуги та роботи з оранки) до 22% (виконання робіт із захисту сільгоспкультур).

Однак особливої уваги набуває потреба у використанні послуг сторонніх організацій малих і середніх підприємств із площею сільськогосподарських угідь до 500 га, які виступають основними споживачами послуг сторонніх організацій з виконання агротехнологічних робіт. При цьому необхідно враховувати, що важливим фактором впливу на зростаючий технологічний попит слід розглядати особливості процесу вирощування сільськогосподарських культур, яка полягає в потребі у наданні своєчасних і якісних технологічних послуг виробникам, враховуючи специфічні особливості вирощування: сезонність, природні умови, особливості вирощування нових культур, технології обробітку ґрунту, нестандартні фактори впливу та рівень завантаженості технічних засобів.

Висновки. На сучасному етапі з причини недостатнього матеріально-технічного забезпечення вітчизняних сільськогосподарських підприємств, враховуючи досвід розвинених країн щодо формування системи послуг для аграріїв, в Україні поступово розвивається ринок агротехнологічних послуг, зумовлений потребою в них. Детермінантами попиту на ринку агротехнологічного сервісу виступають ціна на технологічні послуги, кількість виробників сільськогосподарської продукції та розміри угідь, спеціалізація сільгоспвиробників, їх фінансовий стан і фінансові результати господарської діяльності, рівень технічного оснащення підприємств, система позикового фінансування придбання машин і обладнання, стан ринку сільськогосподарської техніки, зокрема асортимент пропозиції та ціни на техніку тощо.

Список бібліографічних посилань

1. *Биба В.В.* Матеріально-технічне забезпечення сільськогосподарських підприємств України. *Економіка і регіон*. 2017. № 5. С. 69-74.
2. *Захарчук О.В.* Матеріально-технічне забезпечення сільськогосподарських підприємств України. *Економіка АПК*. 2016. № 7. С. 72-79.
3. *Захарчук О.В.* Проблеми матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств України. *Економіка АПК*. 2014. № 7. С. 92-99.

Одними із визначальних чинників попиту на ринку агротехнологічних послуг в Україні, які обґрунтовано результатами досліджень, слугують розміри сільськогосподарських підприємств за площею угідь, їх прибутковість і ціни на сільськогосподарську техніку. Співвідношення останніх визначає фінансову спроможність сільськогосподарських виробників щодо придбання техніки.

Обсяги попиту на агротехнологічні послуги та пріоритетність попиту за видами агротехнологічних операцій різняться у підприємств, різних за площею сільськогосподарських угідь. Основними споживачами послуг сторонніх організацій з оранки, культивування та внесення добрив є сільськогосподарські підприємства з площею сільгоспугідь до 500 га. Це пояснюється рядом причин: достатній земельний масив для товарного виробництва, необхідність відповідного рівня механізації агротехнологічних операцій, фінансова неспроможність або недоцільність придбання всього комплексу машин і обладнання, низький рівень технічної оснащеності.

Найбільший попит серед видів агротехнологічних робіт на послуги із захисту рослин і збору врожаю (відповідно 23,0 і 22,6%). Причому висока частка робіт із захисту рослин та збору врожаю, які виконуються сторонніми організаціями, характерна для малих, середніх та великих підприємств.

Таким чином, попит на агротехнологічні послуги досить високий серед усіх сільськогосподарських виробників багатуокладної аграрної економіки. Його забезпечення потребує стимулювання розвитку ринку агротехнологічного сервісу в Україні з урахуванням пріоритетів різних сільськогосподарських підприємств шляхом розширення асортименту послуг, створення відповідної ринкової інфраструктури.

References

1. *Byba, V.V.* (2017). Materialno-tekhniche zabezpechennia silskohospodarskykh pidpriemstv Ukrainy [Material and technical support of agricultural enterprises of Ukraine]. *Ekonomika i rehion*, 5, pp. 69-74 [In Ukrainian].
2. *Zakharchuk, O.V.* (2016). Materialno-tekhniche zabezpechennia silskohospodarskykh pidpriemstv Ukrainy [Material and technical support of agricultural enterprises of Ukraine]. *Ekonomika APK*, 7, pp. 72-79 [In Ukrainian].

4. Іванишин В.В. Організаційно-економічні засади відтворення і ефективного використання технічного потенціалу аграрного виробництва : монографія. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2011, 350 с.
5. Іванько А.В. Ринкова рівновага на аграрному ринку: особливості узгодження сил попиту та пропозиції. Економічний аналіз : зб. наук. праць. Тернопіль : ТНЕУ, 2015. С. 23-28.
6. Лупенко Ю. О., Захарчук О. В., Мозилова М. М. Наукове забезпечення техніко-технологічного оновлення аграрного виробництва в Україні. *Економіка АПК*. 2017. № 5. С. 5-12.
7. Лупенко Ю.О., Кропивко М.Ф. Агрохолдинги в Україні та посилення соціальної спрямованості їх діяльності. *Економіка АПК*. 2013. № 7. С. 5-21.
8. Мельник А. Г. Сучасний стан сфери ремонтно-технічного обслуговування сільськогосподарських товаровиробників. *Ефективна економіка*. 2014. № 2. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3379> (дата звернення: 01.02.2019).
9. Михайлов М. Г. Основні пріоритети державної підтримки розвитку матеріально-технічної бази аграрних підприємств. *Економіка АПК*. 2018. № 1. С. 53-59.
10. Стан і перспективи розвитку українського села (дослідження громадської думки мешканців сільської місцевості України) ; за ред. Т. О. Осташко. Київ : Інститут сільського розвитку, 2006. 60 с.
11. Скоцик В. Є. Проблеми ефективного використання техніки в сільськогосподарських підприємствах. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*, 2013. № 2 (б). С. 340-350.
12. Соловей Д. Ю., Білоусько Я. К. Аналіз кон'юнктури ринку сільськогосподарської техніки в Україні. *Економіка АПК*. 2014. № 1. С. 40-44.
13. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року ; за ред. Ю. О. Лупенка, В. Я. Месель-Веселяка. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2012. 182 с.
14. Придбання матеріально-технічних ресурсів для виробничих потреб сільськогосподарськими підприємствами за 2017 рік. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 01.02.2019).
15. Donofrio M. Nicholas. The value of innovation. URL : <http://www.ingenia.org.uk/Content/ingenia/issues/issue21/donofrio.pdf> (дата звернення: 17.02.2019).
16. American GFM-AMS Crankshaft Milling Machine. URL : <http://travelore.co.in/american/milling/machines.html> (дата звернення: 21.03.2019).
17. Federal Ministry of Food, Agriculture and Consumer Protection/Germany Agricultural Facts and Figures/ Edition 2010. 40 pg.
18. Dimitri C., Effland A., and Conklin N. The 20th Century Transformation of U.S. Agriculture and Farm Policy. URL : https://www.ers.usda.gov/eibdocs/publications/eib3/13566_eib3_1.pdf (дата звернення: 19.01.2019).
3. Zakharchuk, O.V. (2014). Problemy materialno-tekhnichnoho zabezpechennia silskohospodarskykh pidpriemstv Ukrainy [Problems of material and technical support of agricultural enterprises of Ukraine]. *Ekonomika APK*, 7, pp. 92-99 [In Ukrainian].
4. Ivanyshyn, V.V. (2011). *Orhanizatsiino-ekonomichni zasady vidtvorennia i efektyvnoho vykorystannia tekhnichnoho potentsialu ahrarnoho vyrobnytstva: monohrafiia [Organizational and economic principles for reproduction and effective use of technical potential of agrarian production: monograph]*. Kyiv: NNTs "IAE" [In Ukrainian].
5. Ivanko, A.V. (2015). Rynkova rivnovaha na ahrarnomu rynku: osoblyvosti uzgodzhennia syl popytu ta propozytzii [Market equilibrium in the agrarian market: particularities of matching the forces of demand and supply]. *Ekonomichnyi analiz: zb. nauk. prats.*, pp. 23-28 [In Ukrainian].
6. Lupenko, Yu.O., Zakharchuk, O.V., & Mohylova, M.M. (2017). Naukove zabezpechennia tekhniko-tekhnolohichnoho onovlennia ahrarnoho vyrobnytstva v Ukraini [Scientific support of technical and technological updating of agrarian production in Ukraine]. *Ekonomika APK*, 5, pp. 5-12 [In Ukrainian].
7. Lupenko, Yu.O. & Kropyvko, M.F. (2013). Ahrokholdynhy v Ukraini ta posylennia sotsialnoi spriamovanosti yikh diialnosti [Agroholdings in Ukraine and strengthening the social orientation of their activities]. *Ekonomika APK*, 7, pp. 5-21 [In Ukrainian].
8. Melnyk, A.H. (2014). Suchasnyi stan sfery remontno-tekhnichnoho obsluhovuvannia silskohospodarskykh tovarovyrobnykiv [The current state of the sphere of repair and maintenance of agricultural producers]. *Efektyvna ekonomika*, 2. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3379> [In Ukrainian].
9. Mykhailov, M.H. (2018). Osnovni priorytety derzhavnoi pidtrymky rozvytku materialno-tekhnichnoi bazy ahrarnykh pidpriemstv [The main priorities of the state support to the development of the material and technical base of agricultural enterprises]. *Ekonomika APK*, 1, pp. 53-59 [In Ukrainian].
10. Ostashko, T.O. (Ed.) (2006). *Stan i perspektyvy rozvytku ukrainskoho sela (doslidzhennia hromadskoi dumky meshkantsiv silskoi mistsevesti Ukrainy) [Status and prospects of development of the Ukrainian village (research of public opinion of the inhabitants of rural Ukraine)]*. Kyiv: Instytut silskoho rozvytku [In Ukrainian].
11. Skotsyk, V.Ye. (2013). Problemy efektyvnoho vykorystannia tekhniki v silskohospodarskykh pidpriemstvakh [Problems of efficient use of equipment in agricultural enterprises]. *Ekonomichni nauky: zb. nauk. prats.*, pp. 340-350 [In Ukrainian].
12. Solovei, D.Yu. & Bilousko, Ya.K. (2014). Analiz koniunktury rynku silskohospodarskoi tekhniki v Ukraini [Analysis of the market situation of agricultural machinery in Ukraine]. *Ekonomika APK*, 1, pp. 40-44 [In Ukrainian].
13. Lupenko, Yu.O. & Mesel-Veseliak, V.Ya. (Eds.) (2012). *Stratehichni napriamy rozvytku silskoho hospodarstva Ukrainy na period do 2020 roku [Strategic directions of development of agriculture of Ukraine for the period up to 2020]*. Kyiv: NNTs "IAE" [In Ukrainian].
14. Prydbannia materialno-tekhnichnykh resursiv dlia vyrobnychykh potreb silskohospodarskymy pidpriemstvamy za 2017 rik [Purchase of material and technical resources for production needs by agricultural enterprises for 2017]. *Ukrstat*. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua> [In Ukrainian].
15. Donofrio, M.N. (n.d.). The value of innovation. *Ingenia Online*. Retrieved from: <http://www.ingenia.org.uk/Content/ingenia/issues/issue21/donofrio.pdf> [In English].
16. American GFM-AMS crankshaft milling machine. (n.d.). Retrieved from: <http://travelore.co.in/american/milling/machines.html> [In English].
17. Germany agricultural facts and figures (2010). *Federal Ministry of Food, Agriculture and Consumer Protection* [In English].
18. Dimitri, C., Effland, A., & Conklin, N. (n.d.). The 20th century transformation of U.S. agriculture and farm policy. *United States Department of Agriculture*. Retrieved from: https://www.ers.usda.gov/eibdocs/publications/eib3/13566_eib3_1.pdf [In English].

Yefimtseva L.O. Determinants for demand formation in the market of agrotechnological service

The purpose of the article is to investigate the current state of agro-industrial producers' demand on technological services and to outline the main factors for demand formation on them.

Research methods. To determine the factors for demand formation in the market of agrotechnological service were used the following scientific methods: the system approach and economic and statistical methods (graphic, grouping, etc.); the empirical method for a complex assessment of the current state of the research object; methods of comparative analysis for determination and comparison of a share of consumed services of third-party organizations; abstract and logical for theoretical generalizations and formation of conclusions.

Research results. The present state of agricultural producers' demand for technological services and the main types of agrotechnological services provided by third-party organizations to agricultural enterprises were determined. Due to the absence of sufficient technical base in agricultural enterprises, developed agrotechnological service allows them to ensure observance of technological processes in optimal terms; moreover, the demand for technological services will remain and grow. It was conducted a research of factors for demand formation, which proves significance of each of identified factors. It was established that among a set of these factors, one of the determining ones at the present stage in Ukraine has been a size of agricultural enterprises by land area and level of their technical equipment.

Elements of scientific novelty. The factors influencing types and sizes of consumed works and services by agricultural enterprises from third-party organizations were outlined. Types and level of demand for technological works and services from crop producers depending on their agricultural land areas were determined.

Practical significance. The main types of agrotechnological services demanded by agricultural enterprises were revealed that can serve as an information base for sellers in the service market. Necessity for development of the agrotechnological services market for agricultural producers was proved, taking into account multifaceted nature of the agrarian economy, in order to substantiate development mechanisms of the agrotechnological services market. Tabl.: 3. Refs.: 18.

Keywords: demand; technological service; agrotechnological services; material and technical provision; market; factors for demand formation.

Yefimtseva Liudmyla Oleksiivna - post-graduate student of the department of investment, material and technical ensuring, National Scientific Centre "Institute of Agrarian Economics" (10, Heroiv Oborony str., Kyiv)
E-mail: lyudmyla.economy@ukr.net

Ефимцева Л.А. Детерминанты формирования спроса на рынке агротехнологического сервиса

Цель статьи - исследовать современное состояние спроса в аграрных производителей на технологические услуги и очертить основные факторы формирования спроса на них.

Методика исследования. Для определения факторов формирования спроса на рынке агротехнологического сервиса использован системный подход и экономико-статистические методы (графический, группировки и т.д.), эмпирический метод (для комплексной оценки современного состояния объекта исследования), методы сравнительного анализа (для определения и сравнения доли потребленных услуг посторонних организаций), абстрактно-логический (теоретические обобщения и формирование выводов).

Результаты исследования. Определено современное состояние спроса на технологические услуги в сельскохозяйственных производителей и основные виды агротехнологических услуг, которые выполняют посторонние организации для сельскохозяйственных предприятий. Учитывая тот факт, что при отсутствии достаточной технической базы в сельскохозяйственных предприятий развитый агротехнологический сервис в отрасли позволяет им обеспечить соблюдение технологического процесса в максимально оптимальные сроки, будет возрастать спрос на технологические услуги. Проведено исследование факторов формирования спроса, которое свидетельствует о значимости каждого из них. Установлено, что среди совокупности этих факторов одними из определяющих на современном этапе в Украине является размер сельскохозяйственных предприятий в зависимости от площади угодий и уровень их технической оснащенности.

Элементы научной новизны. Выделены факторы влияния на виды и размер потребленных работ и услуг сельскохозяйственными предприятиями от посторонних организаций. Определены виды и уровень спроса на технологические работы и услуги у производителей продукции растениеводства в зависимости от площади их сельскохозяйственных угодий.

Практическая значимость. Выявлены основные виды агротехнологических услуг, на которые имеется спрос в сельскохозяйственных предприятий, что может служить информационной базой для продавцов на рынке услуг. Доказана необходимость развития рынка агротехнологических услуг для сельскохозяйственных производителей, учитывая факт многоукладности аграрной экономики, с целью обоснования механизмов развития такого рынка. Tabl.: 3. Библиогр.: 18.

Ключевые слова: спрос; технологический сервис; агротехнологические услуги; материально-техническое обеспечение; рынок; факторы формирования спроса.

Ефимцева Людмила Алексеевна - аспирант отдела инвестиционного и материально-технического обеспечения, Национальный научный центр «Институт аграрной экономики» (г. Киев, ул. Героев Обороны, 10)
E-mail: lyudmyla.economy@ukr.net

Стаття надійшла до редакції 02.05.2019 р.

Фахове рецензування: 10.05.2019 р.

Бібліографічний опис для цитування:

Ефимцева Л. О. Детермінанти формування попиту на ринку агротехнологічного сервісу. *Економіка АПК*. 2019. № 6. С. 111 – 118.

* * *